

УДК 347.73

Маргарита Сергіївна Сиромятнікова,

науковий співробітник лабораторії з проблем

забезпечення діяльності поліції

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сплата податків в будь-якій країні світу є запорукою фінансування як сфери соціального захисту, так і забезпечення роботи органів влади з виконання покладених на них повноважень. Законодавство, яке регулює сплату податків, періодично зазнає змін. Всебічне дослідження правового забезпечення сплати податків в Україні є актуальним з огляду на можливість розробити і запропонувати пропозиції до чинного законодавства, яке регулює сплату податків.

Метою даної доповіді є визначати основні групи законодавчих і підзаконних актів, які регулюють оподаткування в Україні.

Предметом доповіді є нормативно-правове забезпечення оподаткування в Україні.

Обов'язок зі сплати податків встановлено у ч. 1 ст. 67 Конституції України. П. М. Дуравкін стверджує, що податковий обов'язок виступає сукупністю закріплених у чинних нормах податкового законодавства обов'язків, які становлять собою забезпечену силою державного примусу міру належної (позитивної активної або позитивної пасивної) поведінки зобов'язаного суб'єкта податкових правовідносин [1, С. 86]. Отже, першочерговим заходом правового забезпечення сплати податків є встановлення відповідного обов'язку громадянина у законодавстві.

М. О. Мацелик наголошує, що неухильне дотримання норм податкового законодавства забезпечує наповнення бюджетів усіх рівнів, а це, в свою чергу, є необхідною умовою вирішення економічних, політичних і соціальних програм, що стоять перед суспільством і державою [3, С. 280]. Цілком погоджуючись із даним твердженням, відзначимо, що норми податкового законодавства

повинні чітко встановлювати порядок дій платника податків у певних обставинах.

Сфера оподаткування в Україні регулюється законодавчими і підзаконними актами різних галузей права, але основним кодифікованим актом є Податковий кодекс України. Відповідно до ч. 1 ст. 1 ПК України він регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [4].

Згідно із ч. 1 ст. 3 ПК України податкове законодавство України складається з:

1. Конституції України.
2. Податкового Кодексу України.
3. Митного кодексу України та інших законів з питань митної справи у частині регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з оподаткуванням митом операцій з переміщення товарів через митний кордон України.
4. Чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і якими регулюються питання оподаткування.
5. Нормативно-правових актів, прийнятих на підставі та на виконання Податкового Кодексу України та законів з питань митної справи.
6. Рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування з питань місцевих податків та зборів, прийнятих за правилами, встановленими Податковим Кодексом України [4].

В. Б. Марченко відзначає, що справляння податків є специфічною державно-правовою сферою діяльності різних за їх роллю суб'єктів, що спрямована на досягнення конкретно визначених цілей із застосуванням специфічних засобів і методів та утворює особливу галузь адміністративно-правового регулювання [2, С. 434]. Дані правовідносини потребують свого належного правового регулювання. Для правового забезпечення відносин у цій сфері приймаються як законодавчі, так і підзаконні акти різних органів державної влади.

За предметом регулювання норми права, які забезпечують сплату податків, можна розділити на такі групи:

1. Законодавчі та підзаконні акти, які встановлюють перелік податків і зборів, порядок сплати даних податків до бюджету. Серед цієї групи законодавчих актів варто назвати розділи 3 – 14 Податкового кодексу України, Митний кодекс України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і якими регулюються питання оподаткування.

Як приклад міжнародного договору у даній сфері можна назвати Угоду між Урядом України і Урядом Республіки Сінгапур про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи від 26 січня 2007 року, ратифіковану Законом України від 22 жовтня 2009 року. Нині чинними є подібні угоди України з іншими державами.

Правовідносини у даній сфері регулюються в тому числі і підзаконними актами. Наприклад, Кабінетом Міністрів України встановлені Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів та Порядок ведення Єдиного реєстру податкових накладних.

2. Законодавчі та підзаконні акти, які встановлюють права та обов'язки платників податків і зборів. Обов'язки зі сплати різних видів податків встановлені у Податковому кодексі України. Права платника податку під час проведення контрольних заходів встановлені у Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Порядок оскарження рішень контролюючих органів встановлений у Кодексі адміністративного судочинства України, підзаконних актах податкової і митної служб.

Права та обов'язки платників податків достатньо часто встановлюються у підзаконних нормативно-правових актах. Наприклад, у Положенні про реєстрацію платників податку на додану вартість, Положенні про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків, Положенні про реєстрацію платників податку на додану вартість. Дані підзаконні нормативно-правові акти затверджені наказом Міністерства фінансів України.

3. Законодавчі акти, які встановлюють підстави і порядок притягнення до юридичної відповідальності у сфері оподаткування. Серед таких законодавчих актів варто назвати Кримінальний кодекс України, Кодекс про адміністративні правопорушення України, глави 5, 8, 11 та 12 розділу II Податкового кодексу України.

М. Я. Сакали слушно зазначає, що за вчинення правопорушень у сфері оподаткування до особи (фізичної або юридичної) можуть бути застосовані: фінансова, адміністративна, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна та матеріальна відповідальність. До юридичних осіб за вчинення податкових правопорушень можуть бути застосовані виключно – адміністративна та фінансова відповідальність [5, С. 165]. Отже, дослідник наголошує на можливості притягнення до різних видів юридичної відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування. Відзначимо, що конкретні заходи адміністративної, кримінальної або юридичної відповідальності іншого виду встановлюються у відповідному законодавчому акті.

Зокрема, ст. 212 КК України встановлено кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків. Адміністративна відповідальність за низку правопорушень у сфері сплати податків передбачено ст. ст. 161-1 – 161-4 КпАП України та ст. ст. 117 – 128-1 ПК України.

4. Законодавчі і підзаконні акти, які встановлюють правовий статус контролюючих органів та їх працівників, порядок здійснення державного нагляду за дотриманням законодавства. Повноваження органів податкової і митної служби регулюють Податковий кодекс України та Положення про державну податкову службу і Положення про державну митну службу, затверджені постановою Кабінету Міністрів України.

Правовий статус працівників контролюючих органів регулюється розділами XVIII-1 і XVIII-2 Податкового кодексу України, законами України «Про державну службу», «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції». Положення про Державну податкову службу України та Державну митну службу України затверджені Кабінетом Міністрів України 6 березня 2019 року. Підзаконні нормативно-правовими актами податкової і митної служб регулюють повсякденну діяльність державних службовців зі здійснення своїх повноважень.

Отже, правове забезпечення оподаткування в Україні охоплює комплекс законодавчих і підзаконних актів, які встановлюють як систему податків і зборів, так і заходи юридичної відповідальності у разі порушення обов'язків зі сплати податків. Правове забезпечення сплати податків здійснюється за допомогою встановлення переліку податків і зборів в Україні, обов'язків платників податку з їх сплати, визначення прав фізичних і юридичних осіб у сфері оподаткування, закріплення повноважень контролюючих органів, правового статусу їх працівників, порядку здійснення державного нагляду за сплатою податків і притягнення винуватих осіб до юридичної відповідальності.

Список бібліографічних посилань

1. Дуравкін П. М. Пеня як спосіб забезпечення податкового обов'язку. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 3. С. 85–87.
2. Марченко В. Б. Функції та повноваження органів державної податкової служби України: нормативно-правове співвідношення. *Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки*. 2008. Вип. 42. С. 430–435.
3. Мацелик М. О. Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення податкового законодавства. *Збірник наукових праць Академії ДПС України*. 2002. № 2 (16). С. 280.
4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–17. Ст. 112.
5. Сакали М. Я. Види заходів відповідальності, які застосовуються за вчинення податкових правопорушень юридичними особами. *Митна справа*. 2011. № 2 (74), ч. 2. С. 163–167.

Одержано 29.04.2020

